

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен "доктор" по: област на висше образование 3.0 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научната специалност "Икономика и управление (селско стопанство)"

Автор на дисертационния труд: Бутринт Битичи, докторант в самостоятелна форма на обучение, към катедра "Икономика" при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: *РОЛЯТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА РЕПУБЛИКА КОСОВО*

Рецензент: доц. д-р Ваня Кръстева Георгиева, Аграрен университет - Пловдив, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност

определена за член на научното жури със заповед № РД-16-907/03.10.2025 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Бутринт Битичи е докторант в самостоятелна форма на обучение към катедра "Икономика" при Аграрен университет, гр. Пловдив. Той притежава магистърска степен по управление и финанси от Business College, Прищина, Косово (2023 г.), както и магистърска степен по физическо възпитание и спорт от AAB College, Прищина (2022 г.). Бакалавърската си степен по физическо възпитание и спорт е завършил в University of Prishtina (2018 г.).

От професионална гледна точка Бутринт Битичи има богат и разнообразен опит. От 2023 г. до настоящия момент заема длъжността асистент в Business College, Прищина, където преподава в студентски курсове, участва в научноизследователски проекти и осъществява академично наставничество. Преди това, в периода 2018-2023 г., също е работил като асистент в същата институция. Паралелно с академичната си кариера, от 2018 г. заема позицията изпълнителен директор на волейболния клуб FBRIZAJ в Косово, където

координира екипната работа, управлява дейностите и организира спортни събития.

Бутринт Битичи има и педагогически опит като учител по физическо възпитание в основно училище "Liman Rekaj" в Косово, където е провеждал уроци по физическо възпитание, организиран спортни мероприятия и насърчавал здравето и физическата подготовка на учениците.

Бутринт Битичи владее отлично албански език (роден), като също притежава добро ниво на английски език (B2 по всички компетенции). Той има отлични комуникативни умения и умения за работа в екип, развити чрез спортния и преподавателския опит, както и силно изразено чувство за отговорност и лидерство.

2. Актуалност на проблема.

Представеният дисертационен труд разглежда изключително актуален проблем за икономическото развитие на Република Косово - ролята на селското стопанство като фактор за устойчив икономически растеж. Актуалността на темата произтича от няколко ключови обстоятелства:

Първо, селското стопанство продължава да бъде жизнено важен сектор за косовската икономика, като осигурява значителен дял от заетостта (особено в селските райони) и представлява стратегически приоритет в контекста на усилията на страната за евроинтеграция. Въпреки че дялът на селското стопанство в БВП постепенно намалява (както е типично за развиващите се икономики), секторът запазва своята социално-икономическа значимост чрез осигуряване на продоволствена сигурност, поддържане на селските общности и принос към търговския баланс.

Второ, Косово е млада европейска държава с предимно селско население и значителен неизползван земеделски потенциал. Страната се сблъсква с редица структурни предизвикателства - фрагментирани земеделски стопанства, остаряла технология, ограничен достъп до финансиране, слаба интеграция в добавените вериги и уязвимост към климатичните промени. Този контекст налага задълбочен анализ на възможностите за трансформация на сектора.

Трето, усилията на Косово за хармонизиране на националната земеделска политика със Общата селскостопанска политика (ОСП) на Европейския съюз представляват както предизвикателство, така и възможност. Изследването на опита на новоприсъединилите се страни членки и съседните държави от Западните Балкани дава ценни уроци и препоръки за адаптиране на политиките към местните условия.

Четвърто, в научен план изследването допринася за разширяване на емпиричната база данни относно връзката между земеделието и икономическия растеж в контекста на преходни икономики. Макроикономическият анализ, съчетан с институционален преглед и регионална сравнителна оценка, обогатява академичната дискусия в областта на аграрната икономика и развитието.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта на изследването е ясно формулирана и състои в анализ на ролята на селското стопанство за устойчивото икономическо развитие на Косово чрез широка теоретична и емпирична оценка на неговите структурни характеристики, динамика и потенциал за бъдещ растеж, с особен акцент върху извличането на политически релевантни изводи за по-ефективни икономически и земеделски стратегии.

Обектът на изследването е националната икономика на Косово, анализирана чрез динамиката на икономическия растеж и пътищата към устойчиво развитие.

Предметът на изследването е въздействието на селското стопанство върху устойчивото развитие на Косово, анализирано чрез основни индикатори като растеж на БВП, заетост, селски поминък, търговски баланс и съответствие с политиките на ЕС.

Задачите на изследването са систематично структурирани и включват: (1) представяне на теоретична рамка на икономическия растеж чрез преглед на теориите за растеж; (2) установяване на концептуалната и емпирична връзка между селското стопанство и устойчивото икономическо развитие; (3) дефиниране на методологичната рамка, включително дизайн на изследването, събиране на данни и аналитични инструменти; (4) анализ на развитието на земеделския сектор в контекста на ОСП на ЕС; (5) изследване на развойните тенденции и предизвикателства в страните от Западните Балкани и Турция; (6) оценка на макроикономическата среда на Косово; (7) оценка на земеделската структура в Косово; (8) представяне на емпиричен анализ на приноса на селското стопанство за икономическото развитие чрез иконометрично моделиране; (9) идентифициране на предизвикателства и препоръки за насърчаване на устойчивото земеделско развитие.

Методите на изследване са адекватни на поставените цели и задачи. Методологичният подход включва качествен и иконометричен анализ, осигурен на вторични данни и сравнителен литературен преглед. За теоретичната основа са използвани методите на анализ и синтез за систематизиране на концепциите за растеж и земеделско развитие, индукция и дедукция за формулиране на хипотези и извличане на заключения, исторически метод за проследяване на еволюцията на селското стопанство, и сравнителен анализ за оценка на сходствата и разликите с други балкански страни и ЕС.

На емпирично ниво са приложени дескриптивна статистика за изследване на макроикономическите и земеделските показатели, анализ на времеви редове за улавяне на динамиката на БВП, производството и инвестициите. За осигуряване на статистическа робустност и избягване на фалшиви регресии са приложени тестове за стационарност Augmented Dickey-Fuller (ADF) и Phillips-Perron (PP). В емпиричната част е приложен Векторен модел с корекция на грешката (VECM) за улавяне на краткосрочната динамика и дългосрочната връзка между земеделското производство, капиталообразуването, образованието и БВП на глава от населението в Косово.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е структуриран логично и последователно в три основни глави, които обхващат теоретичната рамка, регионалния и европейски контекст,

и емпиричния анализ на Косово. Общият обем на дисертацията е подходящ за задълбочен научен анализ.

Първа глава представя задълбочен теоретико-методологичен преглед на икономическия растеж и ролята на селското стопанство, като обхваща класическите, неокласическите и ендегенните теории за растеж, както и специфичната роля на селското стопанство като двигател на икономическото развитие.

Втора глава анализира европейския и регионалния контекст на земеделското развитие, като включва подробен преглед на земеделската структура на ЕС, развитието и реформите на ОСП, специфичните предизвикателства за новите държави членки, и земеделския сектор и политиките в Западните Балкани и Турция.

Трета глава представя емпиричния анализ на Косово, включително макроикономическата среда и структурните характеристики на икономиката, публичната инфраструктура и ограничителните фактори, земеделското производство и конкурентоспособност, и най-важното - иконометрично изследване на връзката между селското стопанство и икономическия растеж.

Изследването е богато онагледено със статистически данни, таблици и графики. Дисертацията съдържа 30 таблици и 43 фигури, които ефективно илюстрират ключовите тенденции, структурни характеристики и емпирични резултати. Използваният иконометричен анализ е представен ясно, включително тестове за стационарност, коинтеграционен анализ и VECM модели.

Емпиричните резултати показват, че земеделското производство, капиталообразуването и образованието имат статистически значим положителен ефект върху БВП на глава от населението в Косово. Коефициентите на дългосрочно равновесие показват, че 1% увеличение в земеделското производство води до приблизително 0.79% увеличение в БВП на глава от населението, което демонстрира силната връзка между земеделието и икономическия растеж.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Обсъждането на резултатите е задълбочено и балансирано. Авторът успешно свързва емпиричните находки с теоретичната рамка и регионалния контекст, като подчертава практическите импликации за политиката. Резултатите от иконометричния анализ са интерпретирани правилно и са поставени в по-широкия контекст на икономическото развитие на Косово.

Дисертацията демонстрира задълбочено познаване на проблематиката чрез използването на богата и разнообразна научна литература. Използвани са 264 литературни източника, включващи класически и съвременни трудове в областта на икономическия растеж, аграрната икономика, регионалното развитие и политическия анализ.

Цитираните източници включват авторитетни научни публикации в реномирани международни издания, официални документи на Европейския съюз, Световната банка, ФАО и други международни организации, статистически данни от Косовската агенция по статистика (KAS) и Евростат, както и национални стратегически документи и политически рамки. Библиографията е актуална и

включва както основополагащи трудове, така и най-новите публикации в областта.

Дисертацията демонстрира способността на автора да синтезира теоретични рамки, емпирични данни и политически анализи в задълбочено и критично изследване. Обсъждането включва както силните страни, така и ограниченията на използваната методология, което допълнително засилва академичната стойност на труда.

6. Приноси на дисертационния труд.

Въз основа на анализа на представения дисертационен труд и автореферат, приемам следните научно-теоретични и научно-приложни приноси:

Научно-теоретични приноси:

- Систематичното свързване на класическите теории за икономически растеж с модерните ендегенни подходи, което предоставя концептуална рамка за анализ на малки икономики със значителна роля на аграрния сектор.
- Развиването на теоретичното разбиране за предизвикателствата пред хармонизацията на политиките в страните - кандидатки и потенциални кандидатки за членство в ЕС, чрез сравнение на принципите и реформите на ОСП с политическата среда в земеделието на Косово и Западните Балкани.
- Концептуализирането на структурната зависимост между макроикономическите условия и представянето на аграрния сектор, с акцент върху ролята на земеделието като двигател на растежа и стабилизиращ фактор.
- Предлагането на теоретична рамка, която интегрира иновациите, устойчивостта, съгласуването на политиките и пазарната ориентация в модел за оценка на конкурентоспособността на земеделието в преходните икономики.

Научно-приложни приноси:

- Представянето на иконометрични доказателства за ефектите на земеделската продукция, капиталообразуването и човешкия капитал върху БВП на глава от населението в Косово, чрез използване на метода на Йохансен за коинтеграция и модела за векторна корекция на грешката (VECM).
- Разработването на препоръки за съгласуване на земеделските политики на Косово с рамката на ОСП 2023–2027, включващи стратегическо планиране, мерки за конкурентоспособност, устойчивост и подобряване на качеството на живот в селските райони.
- Установяването на институционалните, финансовите и инфраструктурните предизвикателства чрез сравнителен анализ с ЕС и Западните Балкани, които следва да бъдат преодолени за повишаване на ефективността на сектора.
- Предлагането на набор от измерими индикатори за проследяване на напредъка в земеделската конкурентоспособност, устойчивост и хармонизация на политиките, които могат да бъдат приложени в Стратегията за земеделие и развитие на селските райони на Косово.

7. Критични бележки и въпроси.

Емпиричният анализ обхваща периода 2009-2020 г., което не позволява оценка на въздействието на по-новите икономически шокове, включително пандемията COVID-19 и последвалите я промени в глобалните вериги на доставки.

Използваният иконометричен модел, макар методологически коректен, би могъл да бъде обогатен чрез включване на допълнителни контролни променливи като чуждестранни директни инвестиции, технологична интензивност и климатични фактори.

Изследването е фокусирано предимно върху количествен анализ, като качествените методи (интервюта с фермери, казуси на стопанства) са ограничени, което би обогатило разбирането на микроикономическите процеси в сектора.

Позволявам си да препоръчам на докторанта да продължи научните си търсения и разработки в областта на проблематиката на дисертационния труд, което ще спомогне за по-добро оползотворяване на постигнатите научни и научно-приложни приноси.

8. Публикувани статии и цитирания.

Трите публикации на докторанта са тематично свързани с дисертационния труд и демонстрират способността му да извлича и публикува научни резултати от своето изследване. Публикациите покриват основни аспекти от дисертацията – земеделския сектор, икономическото развитие и политическите рамки на Косово.

Информация за цитирания на тези публикации не е налична към момента на изготвяне на настоящата рецензия.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените от докторанта различни методи на изследване, правилно изведените изводи, направените обобщения и заключения, считам че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Бутринт Битичи образователната и научна степен **"доктор"** по научната специалност Икономика и управление (селско стопанство).

Дата: 30.10.2025 г.
гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ
РЕЦЕНЗИЯТА: .

Подписите в този документ са заличени

във връзка с чл.4, т.1 от Регламент (ЕС) 2016/679

(Общ Регламент относно защитата на данни).